

СОБОРНІСТЬ УКРАЇНИ – СВЯТО УКРАЇНСЬКОЇ ЄДНОСТІ

22 січня – День Соборності України

Соборність Української держави - одвічна мрія, яку плекав народ протягом усієї історії боротьби за незалежну Україну. Лише соборна, незалежна і вільна Україна має шанс увійти до спільноти процвітаючих країн як рівноправний партнер і перспективний лідер центрально-східного регіону Європи.

Українська мрія - єдність, свобода і незалежність.

Ідея соборності бере свій початок від об'єднання давньоруських земель навколо князівського престолу в Києві, а її філософське коріння сягає часів Візантії. Протягом віків її практичним втіленням займались українські гетьмани Богдан Хмельницький, Іван Мазепа, Петро Дорошенко, Пилип Орлик. У XVIII — початку XX ст., коли українські землі були поділені між сусідніми державами: Польщею, Московією, Румунією, Австро-Угорщиною, ця ідея знайшла своє відображення у працях кращих вітчизняних мислителів, оскільки для боротьби за свої національні інтереси Україні була вкрай важливою територіальна єдність.

Основа державності, якої споконвіку намагалися позбавити цю прекрасну частину земель всі її так звані сусіди прикриваючись «високими» інтересами, час від часу набувала цілком ясні обриси. Так сталося і на початку 1918-го.

В результаті ухвалення III Універсалу Української Центральної Ради 7 листопада 1917 р. була проголошена Українська Народна Республіка, до складу якої увійшло 9 українських губерній. Під впливом цих подій в жовтні 1918 р. у Львові представники західноукраїнських політичних партій створили Українську Національну Раду, а 19 жовтня того ж року було проголошено утворення Західноукраїнської Народної Республіки. Відтоді між урядами УНР і ЗУНР велися переговори про втілення ідеї соборності. 1 грудня 1918 р. у Фастові був підписаний «Передвступний договір» про об'єднання УНР і ЗУНР, у якому було заявлено про непохитний намір в найкоротший строк створити єдину державу.

Восени 1918 року після перемоги революції в Австро-Угорщині, на уламках монархії утворилися незалежні держави: Австрія, Угорщина, Польща, Чехословаччина, Югославія, а також (як наслідок збройного повстання 1 листопада 1918 року у Львові та інших містах цього краю) [Західноукраїнська Народна Республіка](#).

Уряд Західноукраїнської Народної Республіки — Державний секретаріат — у своїй зовнішній політиці під тиском народних мас та Галицької армії на перше місце поставив питання державного об'єднання з Наддніпрянською Україною. Досягнення державного об'єднання розглядалося, по-перше, як втілення в життя вікового прагнення українського народу до державної єдності, а, по-друге, як засіб об'єднати сили в боротьбі проти зазіхання Польщі на українські землі.

Проте голова Української Національної Ради Є. Петрушевич застерігав, що об'єднуватися з гетьманською Україною на даному етапі недоцільно, бо в «14 пунктах», оголошених американським президентом В. Вільсоном, народам Австро-Угорщини забезпечувалося право самовизначення, а Росія в той час розглядалася як єдиний народ. Отже, злука з гетьманською Україною загрожувала б Східній Галичині також опинитися в складі «єдиної Росії».

В умовах політичної і дипломатичної ізоляції уряд Західноукраїнської Народної Республіки звернувся за допомогою до демократичних утворень на східних землях України.

Велике значення для державного будівництва у Східній Галичині мали відносини з Великою Україною. Тому відразу по встановленні української влади у Львові постало питання про об'єднання з Українською державою над Дніпром.

18-19 жовтня 1918 р на засіданні УНРади і з'їзді мужів довір'я було висунуто як першочергове завдання нової влади об'єднання з Наддніпрянською Україною. 5 листопада 1918 р в Київ до гетьмана П. Скоропадського прибула делегація ЗУНР у складі Осипа Назарука й Володимира Шухевича з проханням надати збройну допомогу українським силам у Львові. Гетьман обіцяв допомогу зброєю та грошима, а також запропонував передислокувати з м. Білої Церкви до галицького кордону полк Січових стрільців. Але відвідавши у Білій Церкві В.Винниченка, делегація ЗУНР дізналася про підготовку антигетьманського повстання, ударною силою якого були січовики. 10 листопада 1918 р УНРада знову повернулася до питання про з'єднання. Державному Секретаріатові було доручено проводити підготовчі заходи, щоб уможливити возз'єднання в майбутньому. Наприкінці листопада 1918 р до Києва для продовження переговорів виїхала нова делегація у складі міністрів Л Цегельського та Д. Левицького. Вже по дорозі галичани довідались про прихід до влади Директорії. 30 листопада 1918 р делегація ЗУНР приїхала в її ставку до Фастова. З прибуттям із фронту на переговори С. Петлюри всі питання було вирішено позитивно.

1 грудня 1918 р. було укладено міждержавний «передвступний» договір щодо злуки обох держав. Було вирішено затвердити акт злуки в січні 1919 р. за участю представницької делегації парламентарів та урядовців ЗУНР.

Мовою документа:

«Йдучи за найгарячішим бажанням Українського Народу обох Українських Народних Республік бути якнайскоріше і навіки злученими в єдиній неподільній незалежній та суверенній Українській Державі, ЗУНР дістає територіальну автономію».

(Із «Передвступного договору між УНР та

ЗУНР»)

Цю угоду було схвально зустрійо у містах Галичини. Відбулися святкові багатотисячні маніфестації населення Стрия, Золочева, Дрогобича, Коломиї, Калуша. Історичну угоду підтримала й Українська Галицька армія.

Відразу по підписанні угоди Директорія УНР почала надавати дієву допомогу урядові ЗУНР у його боротьбі за незалежність.

Директорія УНР передала 10 млн. крон, сформований ешелон з вагонами, навантаженими гарматами, гвинтівками, кожухами, чобітьми, обмундируванням, а також борошном і цукром. До Тернополя виїхали і військовики - генерал М. Омелянович-Павленко та полковник Є. Мишковський.

Всупереч прагненням керівництва ЗУНР — якнайшвидшій ратифікації Передвступного договору, завадив несприятливий хід воєнних подій. Уряд ЗУНР був змушений покинути Львів і переїхати спочатку до Тернополя, а згодом — до Станіслава. Саме на засіданні УНРади 3 січня 1919 р. у Станіславі було одностайно затверджено Ухвалу про Злуку ЗУНР з УНР.

Мовою документа:

«Українська Національна Рада, виконуючи право самовизначення Українського народу, проголошує торжественне з'єдинення з Українською Народною Республікою в одну, одноцільну, суверенну Народну Республіку УНРада, затверджує Передвступний договір про злуку. До часу, коли зберуться установчі збори з 'єднаної Республіки, законодавчу владу на території бувшої ЗУНР виконує УНРада, цивільну і військову адміністрацію веде Державний Секретаріат, установлений УНРадою...»

(З «Ухвали УНРади про злуку ЗУНР з УНР» від 3 січня 1919 р.).

Вранці 16 січня 1919 р. галицька делегація у складі 36 осіб на чолі з Львом Бачинським і Степаном Витвицьким відбула зі Станіслава через Ходорів до Тернополя. Пізно ввечері пасажери незвичайного потягу прибули до Тернополя, де й заночували. Наступного ранку — знову в дорогу, але вже у вагонах другого класу. Після кількогодинної їзди — на станції Червоний Острів, неподалік від Проскурова, поїзд зупинила місцева влада, не пускаючи його далі. Мабуть, вона не дуже симпатизувала Директорії. Лише після кількогодинних переговорів поїзд рушив далі на схід. Наступного дня, об 11-й годині ранку, галичани вже стояли на пероні київського двірця — малого, низького, згорілого. Оркестр Січових стрільців виконав національний гімн «Ще не вмерла Україна». З коротким привітанням виступив прем'єр-міністр В. Чехівський. Потім галицька делегація сіла в автомобілі і помчала Бібіковським бульваром на Хрещатик.

Навколо все було вкрите снігом. Повибивані шибки будинків, захаращені вулиці нагадували про недавні вуличні бої. Лише золоті бані церков радували очі приїжджим. Невдовзі смуток змінився радістю: всі оголошення в центрі були виконані українською мовою. Однак деякі вивіски на магазинах та ресторанах викликали сміх — «Парікмачерська», «Облімів» тощо. Президія галицької делегації розмістилась у готелі «Континенталь» на Миколаївській вулиці. Там же знаходився штаб отамана С. Петлюри. Більша частина делегації оселилась у сусідньому «Гранд-отелі» на Хрещатику, де вже проживали прибулі

до Києва делегати Трудового конгресу. Відкриття за відсутності кворуму було перенесене з 19 січня на 22 січня. А недільного ранку 19 січня — на Йордана — галичани побували на затоплених сонцем крижаних берегах Дніпра, де саме проходило водохрещення. О 12-й годині всі були у Володимирському соборі на похороні січовиків, які загинули в боях з гетьманськими військами під Мотовилівкою. Після панахиди траурна процесія рушила до Царського саду. Увечері галичани зустрілися з київською делегацією в Українському клубі. Наступного дня — відвідали численні партійні наради: есерів, соціалістів-федералістів, соціалістів-самостійників, ендеків; імпровізовані мітинги біля міської опери.

22 січня 1919 р. був легкий морозець, день видався погожим. Ще з вечора вулиці набули святкового вигляду. Звідусіль гуртами та поодиноці місцеві жителі поспішали на Софійський майдан, що потопає у маєві державних стягів. Кінець Володимирської вулиці перед майданом замикала тріумфальна брама, яка була прибрана голубими і жовтими стрічками, гербами всіх українських земель. Вздовж вулиць, що вели до Святої Софії, шкільна молодь утворила живі коридори, а сам майдан оточили війська, пропускаючи до середини лише членів уряду, іноземних дипломатів, офіційні делегації. Головним розпорядником свята був директор столичного театру М. Садовський. Незадовго до 12-ї години на площі зупинились автомобілі з галицькими депутатами. Тоді з Софійського собору вийшли духовенство на чолі з катеринославським архієпископом Агапітом, черкаським єпископом Назарієм та ще чотири єпископи. Потім в'їхали члени Директорії. Над площею пронеслося «Слава!», оркестр виконав національний гімн. Рівно о 12-й розпочався офіційний акт Злуки. Тишу порушив державний секретар Льонгин Цегельський, який зачитав грамоту-ухвалу ЗУНР від 3 січня 1919 р. Опісля він передав її голові Директорії УНР В. Винниченку. Цю ж грамоту для іноземців було зачитано французькою мовою. Потім член Директорії Федір Швець обнародував Універсал Директорії УНР.

Мовою документа:

«Директорія УНР ухвалила тую злуку прийняти... Однині воєдино зливаються століттями одірвані одна від одної частини єдиної України — ЗУНР (Галичина, Буковина і Угорська Україна) та Наддніпрянська Велика Україна... Однині є єдина незалежна Українська Народна Республіка... Однині народ український має змогу дружними зусиллями всіх своїх синів будувати нероздільну самостійну державу Українську на благо і Щастя всього її трудового народу...»

(Універсал Директорії УНР від 3 січня 1919 р.).

Очима сучасника — час без ретуші:

«Того дня оформлено і затверджено акт поєднання двох, досі порізаних частин України. Розпахане од віків, переполовинене тіло національне зробило останній акт до того, щоб зростись не тільки духом, але і у політичних формах. Акт справді історичний...»

(Єфремов С. «Дух віків»).

Водночас Грамоту і Універсал читано по чотирьох кутах площі -спеціальними окличниками. Багатотисячне торжество завершилося урочистим

молебнем з побажанням багатоліття Директорії, Уряду, війську, всьому українському народу.

Після обіду офіційні делегації направились до оперного театру на відкриття Трудового Конгресу. Праву сторону залу зайняли галичани, за ними сиділи соціалісти-федералісти, соціалісти-самостійники, соціалісти-демократи; центр та ліву сторону займали соціалісти-революціонери. Посередині ряду сидів професор М. Грушевський. Під стіною зліва — представник Бунду та комуністи (укапісти). В ложах партеру та першого поверху — члени Директорії, Уряду, старшини Січових стрільців на чолі з полковником Є. Коновальцем. Близько п'ятої засідання відкрив В. Винниченко. Після кількох виступів було проведено голосування вставанням з місць. За злуку проголосували практично всі присутні, крім групи лівих есерів та укапістів. Однак, почувши гнівні протести, слова обурення, і вони встали.

Ополудні 29 січня спеціальний поїзд з галицькою делегацією відбув на Жмеринку, Проскурів, Гусятин. Через добу вони були вже у Станіславі.

Увійшовши до складу УНР, ЗУНР отримала повну автономію як Західноукраїнська область УНР (ЗОУНР).

Погляд вченого:

«Соборність України, проголошена 22 січня 1919р., в тій добі не дочекалася своєї повної практичної реалізації... Наддніпрянина й Галичина існували далі, до самого кінця визвольних змагань, як два окремих державних тіла, з двома урядами та арміями, а також з двома різними політичними лініями... двома стратегіями, могли шукати зближення, але не могли тонно покриватися, бо в них були дві різні спрямованості: у галичан — антипольська, у наддніпрянців — антимосковська. До цього прилучалися й інші об'єктивні відмінності: у соціальній структурі, в атмосфері побуту і громадській вихові між нашим Сходом і Заходом, ...в довгій минувшині..., які, навіть, при обоїльній волі годі було зліквідувати соборницькими деклараціями чи урядовим декретом...»

(Лисяк-Рудницький І. «Українська Національна Рада й ідея соборності»).

«Та «злука» була швидше формальною. До скоординованої внутрішньої політики справа не дійшла, і в цьому весь корінь зла. Отже, «державна в державі». Завдяки цьому значною мірою формувалися передумови тієї величезної катастрофи, яка спіткала Україну в 1919р.»

(Кремень В. «Україна: альтернативи поступу (критика історичного досвіду)»).

Набираючи обертів машина кривавої диктатури, яка прийшла на зміну колишніх «консерваторів» поспішила зламати і ці сміливі починання вільного українського народу. Вже буквально через кілька місяців більшовики увійшли в Київ, Закарпаття окупувала Чехословаччина, а Східну Галичину - поляки. А далі ...

Акт злуки тоді так і залишився лише декларацією, але народ ніколи не втрачав надію, адже народ, який втратив надію просто зникає. Надію, приміром, втратили нащадки кривавих диктаторів, коли Великий і Могутній Радянський Союз - об'єднання, побудоване зовні на «нових канонах справедливості», а

всередині на крові і безглузких жертвах, звалилося, не залишивши після себе нічого, що могло б його реанімувати.

22-е січня 1990-го року. Мільйони українців вишикувалися в справжню живий ланцюг, що розтягся від Києва до Львова. Вони відзначали День Соборності, День своєї української єдності та свободи.

21-го січня 1999-го року відповідно до Указу Президента України № 42/99 День Соборності був закріплений на законодавчому рівні суверенної держави. Потім, 30-го грудня 2011-го року, відповідно до Указу Президента України № 1209/2011 під назвою «Про відзначення в Україні деяких пам'ятних дат і професійних свят», День Свободи, який раніше відзначався 22-го листопада був об'єднаний з Днем Соборності і свято набуло свою нову назву - «День Соборності та Свободи України».

Після подій 2013-го - 2014-го року, революції Гідності і трагедії початку неоголошеної війни Росії проти України, окупації Кримського півострова і декількох обласних центрів на сході України «братнім російським народом», відповідно до Указу Президента України № 871 / 2014 від 13-го листопада 2014-го року, святу повернули колишню назву. «Відзначати щорічно 22 січня - у день проголошення в 1919 році Акта злуки Української Народної Республіки та Західноукраїнської Народної Республіки - День Соборності України.

30 грудня 2015р. набув чинності новий Указ Президента України № 731/2015 «Про відзначення у 2016 році Дня Соборності України» з нагоди 97-ї річниці проголошення Акта злуки Української Народної Республіки і Західноукраїнської Народної Республіки, що спрямований на консолідацію суспільства навколо ідеї єдності держави, виховання у громадян патріотизму та гордості за героїчне минуле та сьогодення Українського народу.

Єдність і свобода робить нас гідними нащадками наших батьків! Будемо з трепетом зберігати цей безцінний скарб! Хай береже нас усіх Господь і слава Йому за цю прекрасну країну - Україну!

Матеріал підготувала:
бібліотекар

М.М. Ползюкова